

SLUTRAPPORT

VÄRMLANDS NYA

2017–2020

Innehåll

Sammanfattning	3
Projektidé och förväntade resultat.....	4
Projektets huvudproblem	4
Projektets syfte	4
Projektets mål (gemensamt för spår 1 och spår 2).....	4
Övergripande projektmål (Spår 1)	4
Projektets målgrupp	4
Projektets prioriteringar	4
Förändringar	5
Arbetsätt/Metod.....	6
Tillgängliggörande och språkstödsinsatser.....	6
Läsläsning på modersmål och läsläsning.....	6
Språkträning/samtalsgrupper	6
Språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt	7
Filmskapande	7
Kontakt med samhällsinstitutioner/myndigheter	7
Insatser för interkulturell förståelse och jämställdhet	7
Tillgängliggörande förberedelser	8
Samhällsinformation.....	8
Arbetsmarknadskunskap	8
Kortare utbildningsinsatser	9
Riktade insatser till unga nyanlända kvinnor.....	9
Hälsofrämjande insatser.....	9
.....	10
Individuellt stöd och samordning	10
Individuellt stöd	10
Uppföljning av låg skolnärvaro.....	10
Samverkan.....	10
Arbetet i spår 2	11

Projektets resultat, mål och indikatorer.....	12
Målgruppen.....	12
Status och studieform vid avslut.....	14
Framgångsfaktorer	15
Resultat av tillgängliggörande och språkstödsinsatser	16
Resultat av insatser för interkulturell förståelse och jämställdhet	17
Resultat av hälsofrämjande insatser.....	19
Resultat av individuellt stöd och samordning	20
Resultat av kompetenshöjande insatser till personal.....	22
Sammanfattande resultat	26
Kommunikation, spridning och påverkansarbete	27
Styrgruppernas betydelse för spridning	27
Arbetet i central styrgrupp	27
Arbetet i lokala styrgrupper	27
Arbetet i projektkontoret/Värmlands projektparaply	28
Uppföljning och utvärdering	29
Utvärdering från Apel	29
Region Värmlands hälsoutvärdering.....	29
Användande av resultat/Implementering	30
Behov av fortsatt utvecklingsarbete.....	32
Kommentarer och tips.....	34

Sammanfattning

Värmlands Nya har finansierats av Europeiska Socialfonden och omfattat 11 kommuner i Värmland. 7 kommuner, Filipstad, Karlstad, Storfors, Sunne, Säffle, Torsby och Årjäng, har arbetat med verksamhet för 390 unga nyanlända. Projektets samtliga kommuner, ovanstående kommuner samt Forshaga, Grums, Hammarö och Kil, har samverkat kring tre gemensamma utvecklingsområden: övergångar, hälsofrämjande arbete samt arbetsmarknadskunskap och interkultur.

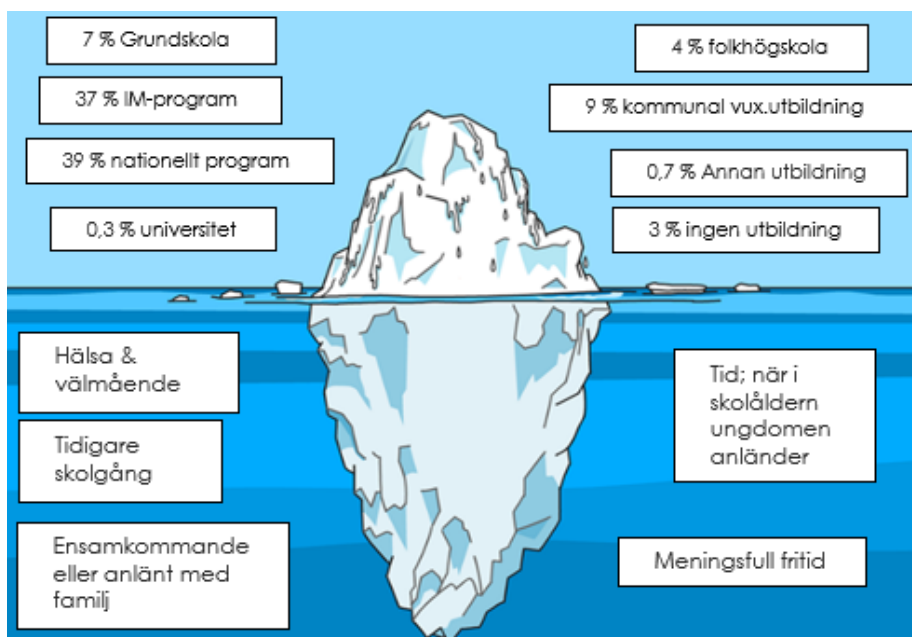
PROJEKTETS UTMANING: Unga utrikesfödda utan gymnasieexamen är den grupp i samhället som står längst från arbetsmarknaden och många riskerar att hamna i långvarigt utanförskap.

PROJEKTMÅL: Utveckla och tillämpa metoder för unga nyanlända, 15-24 år i grund- och gymnasieskola, så att fler klarar målpuppfyllelsen och når så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar i alla ämnen.

PROJEKTETS SYFTE: Att underlätta etableringen i arbetslivet för unga nyanlända.

RESULTAT Studieform vid avslut visas ovan ytan på bilden.

Status vid avslut: Arbetar som anställd: 0,8%, studerar 94,5%, praktiserar 0,3%, söker arbete 0,8%, annat 3,6%.

FRAMGÅNGSFAKTORER

Tillgängliggörande och språkstödsinsatser
 Insatser för kulturell förståelse och jämställdhet
 Hälsofrämjande insatser
 Individuellt stöd och samordning
 Kompetenshöjande insatser till personal

Utvecklade metoder & insatser

Insatser till unga nyanlända

Individuellt: Coachande stöd, hjälp i myndighetskontakter, studiestöd, vägledning, studiebesök, friskvård, insatser för meningsfull fritid m.m.

Grupp: Studiebesök, insatser för ökad kunskap inom arbetsmarknad, svenska skolsystemet, studievägar, barns rättigheter, sex- och samlevnad, jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering m.m.

Studier: Ex. extra individuell läxhjälp, läxhjälp på modersmål, hjälp i körkortsstudier, kortare praktiska utbildningar i syfte att öka skolresultat, självförtroende & anställningsbarhet.

Praktik: Praktik i syfte att öka kunskaper om olika yrken, öka förståelse för arbetsliv & arbetsmarknad samt för att öka anställningsbarhet & motivation.

Friskvård & insatser för meningsfull fritid: T.ex. deltagare har fått prova olika träningsformer, deltagit i föreningsliv, simskola & hälsosamtal m.m.

Kompetenshöjande insatser till personal

Kompetenshöjande insatser till personal har genomförts både på länsövergripande och lokal nivå inom tre identifierade utvecklingsområden: "övergångar", "hälsofrämjande arbete" samt "arbetsmarknadskunskap och interkultur".

Vad händer efter projektiden?

Omfattningen av implementeringen i kommunerna varierar, men alla implementerar några av framgångsfaktorerna däribland arbetsmarknadskunskap på schemat, förstärkt vägledning, läxläsning på modersmål, arbete med ungas rättigheter & sex och samlevnad, tillgängliggörande förberedelser och samverkan.

Projektidé och förväntade resultat

När projektansökan för Värmlands Nya skrevs formulerades följande:

Projektets huvudproblem

Vid projektansökan var det ett stort flyktingmottagande i Sverige. Det rådde en god sysselsättning för utbildade vuxna, som var födda i Sverige, medan antalet arbetslösa utrikesfödda ökade. Utrikesfödda som kommit sent i skolåldern hade svårt att hinna slutföra grundskola och påbörja nationellt program på gymnasiet före de fyllde 20 år. Gruppen unga, utlandsfödda utan gymnasieutbildning var en grupp i samhället som stod långt ifrån arbetsmarknaden. Sett mot bakgrund av den redan bekymrande situationen på arbetsmarknaden var de låga skolresultaten hos nyanlända ungdomar en stor utmaning. De nyanlända ungdomarna löpte en överhängande risk att hamna i utanförskap och den regionala arbetsmarknaden stod inför en fortsatt brist på kompetent arbetskraft. Sammanfattningsvis präglades problembilden av att nyanlända förlorade i kunskap under den första tiden. En stor del av eleverna avslutade också sina studier i förtid.

Utifrån denna bakgrund formulerades följande syften, mål och prioriteringar:

Projektets syfte

Att underlätta etableringen i arbetslivet för unga nyanlända kvinnor och män.

Projektets mål (gemensamt för spår 1 och spår 2)

Fler nyanlända ungdomar ska klara måluppfyllelsen i grund- och gymnasieskolan i Värmland och nå så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar, i alla ämnen.

Övergripande projektmål (Spår 1)

Nya metoder och arbetssätt för arbete med studiestöd, ökad måluppfyllelse och skolanknytning har utvecklats och tillämpats.

Projektets målgrupp

Nyanlända i åldern 15–24 år, inskrivna i grund- eller gymnasieskola med tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd.

Projektets prioriteringar

Arbeta med att ge nyanlända ungdomar kunskap om regionens arbetskraftsbehov, så att fler får möjligheter att göra val som leder till ett framgångsrikt arbetsliv och matchar länets arbetskraftsbehov. Insatser för länsövergripande samverkan. Projektets verksamhet organiserades i två ”spår”.

Spår 1: Verksamhet för nyanlända ungdomar grundskolan och/eller ett 10:e år i grundskolan samt IM (med delfinansierad projektledare).

Spår 2: Strategiskt arbete med utvecklingsområden och länsövergripande samverkan.

Förändringar

Vid starten av Värmlands Nya deltog åtta kommuner i spår 1. Under problem- och analysfasen valde delprojektet i Kristinehamn att avbryta då de inte maktade med projektet och det arbete som krävdes då skolan stod under en hög arbetsbelastning och organisatoriska utmaningar. Torsby kommun valde med ett år kvar av projektet att avsluta då projektägarskapet sedan tidigare, av olika skäl, flyttats från Stjerneskolans till Arbetsmarknadsavdelningen. Projektägarbytet gjorde att de hade svårt att genomföra de aktiviteter och implementera det arbete som projektet planerat.

Under de tre år projektet pågått har mycket hänt (globalt, nationellt och lokalt) som haft påverkan på projektet. Ändringar i migrationspolitiken med bland annat nya lagar har påverkat arbetet. En av de stora förändringarna var att inflödet av utrikesfödda blev lågt och till och med stoppades under perioder. Migrationsverket beslutade att stänga ner HVB-boenden (hem för vård eller boende) och övriga boenden samt att utvisningar gjordes. När mottagandet i Sverige var som störst samordnade civilsamhället resurser och fler resurser gavs till kommunerna för att klara det ökande antalet nyanlända/utrikesfödda. I och med det minskande antalet och nedläggningar av boenden försvann även resurser till kommunerna. När projektet startades fanns ex studiehandledare på modersmål vilket i dagsläget nu är väldigt reducerat. Vissa kommuner lägger helt ner IM (introduktionsprogrammet) pga. sviktande underlag. Även civilsamhällets resurser och insatser minskade. Dessa snabba förändringar medförde att delprojektledarna fick många frågor från deltagarna och fick lägga mycket tid på att försöka lära sig vad som gäller.

”Det har varit många ”tvära kast” under dessa tre år, och det är inget lätt jobb att försöka förklara för ungdomarna vad som gäller och varför saker är som dem är.”
- Projektledare

Arbetsätt/Metod

Arbetet i Spår 1 var organiserat i sju lokala delprojekt i kommunerna: Filipstad, Karlstad, Storfors, Sunne, Säffle, Torsby och Årjäng. Respektive lokalt delprojekt/kommun var organiserade med lokal styrgrupp, delprojektägare och delprojektledare. Projektkoordinator ansvarade för att samordna delprojekten, se till att erfarenhetsutbyte skedde mellan delprojekten och att projektplanerna efterföljdes.

I de direkta insatserna för nyanlända ungdomar lades särskild vikt vid jämställdhet ur ett intersektionellt perspektiv. Alla insatser riktade till ungdomarna utgick från kunskap om hur ålder, kön, ursprungsland, föräldrars utbildningsnivå etc. påverkar förutsättningarna för lärande. Projektet har arbetat med att främja lika möjligheter och icke-diskriminering. Grunden i allt arbete har varit ett förhållningssätt där individens mål sätts i fokus. På grund av utlysningens form har inte asylsökande elever kunnat skrivas in i projektet. För att motverka icke-diskriminering har projektet medvetet arbetat med strukturer för hela elevgruppen, oavsett permanent uppehållstillstånd (PUT), tillfälligt uppehållstillstånd (TUT) eller asylsökande. Hur delprojekten arbetat med att integrera jämställdhet, tillgänglighet och icke-diskriminering beskrivs nedan.

Olika delprojekt har arbetat med olika aktiviteter och här väljer vi att beskriva de olika aktiviteterna som gjorts inom projektet i stort. Aktiviteterna har delats in under olika huvudrubriker. Vissa av aktiviteterna skulle ha kunnat beskrivas under flera rubriker då de hänger samman i vissa delar.

Tillgängliggörande och språkstödsinsatser

Läsläsning på modersmål och läsläsning

För att tillgängliggöra läsläsningen har det erbjudits läsläsning på modersmål på skolan med hjälp av studiehandledare. Läsläsningstillfällena har varit icke-diskriminerande då alla elever har varit välkomna, utan att det har föregåtts av en behovsprövning av skolan. Läsläsningen har bedrivits på skolan. Annan läxhjälp har också erbjudits i projektet både individuellt och i grupp, på skolan och i andra lokaler.

”Föräldrarna har med sina erfarenheter från sin egen skolgång (om de har en sådan) svårt att vägleda och stötta ungdomar i deras skolgång.”

- Projektledare

Språkträning/samtalsgrupper

För att utveckla det muntliga vardagsspråket har schemalagda träffar ordnats där deltagarna får träna på vardagliga fraser och kommunicera med varandra.

Som en särskild insats för kvinnor provades språkträning i grupp tillsammans med kvinnor från orten med olika yrken. Syftet med detta var också att ge en breddad bild av hur olika kvinnor arbetar och lever.

Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt

Att som pedagog arbeta språk- och kunskapsutvecklande är gynnsamt för elever i allmänhet, men har visat sig särskilt viktigt för elever med annat modersmål och flerspråkiga elever. Förhållningssättet grundar sig i att arbeta språkstärkande och med nytt kunskapsstoff parallellt. Centralt i arbetet med språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är att utgå från elevens intresse och erfarenheter samt att ha höga förväntningar på eleven och dennes förmåga. Att hitta en tillfällig, strategisk och framåtsyftande anpassning som eleven använder tills hen klarar av uppgiften på egen hand. Arbetet har drivits i ämnesnätverk av förstelärare i respektive ämne.

Filmskapande

För att utveckla deltagarnas språk provade projektet att arbeta med film som ett verktyg. Genom att deltagarna berättar om något som de själva väl kände till, hade tankar om och känslor för skulle de kunna använda svenskan och utveckla sitt ordförråd. En professionell filmare och en mentor anlätades. Deltagarna

filmade på egen hand och hade regelbundna möten med filmaren för att få individuell handledning (Trailer från filmerna finns att ta del av på www.varmlandsprojektparaply.se).

Kontakt med samhällsinstitutioner/myndigheter

Ett stort behov har funnits att hjälpa ungdomarna att reda ut problem. Problemen har varit konkreta hinder i livet, som kan göra det svårt att fokusera på skolarbetet eller att ens komma till skolan. Genom individuellt stöd från projektet har ungdomarna fått hjälp med myndighetskontakter såsom Migrationsverket, Skatteverket, Socialtjänsten, Försäkringskassan, CSN, Arbetsförmedlingen eller hjälp med bankärenden och andra samhällsinstitutioner.

Insatser för interkulturell förståelse och jämställdhet

Studie- och yrkesvägledning

Unga nyanlända kan behöva stöd för att förstå det svenska skolsystemet och den svenska arbetsmarknaden. För att möta dessa behov bjöds unga nyanlända och deras vårdnadshavare

in till en extra informationsinsats inom studie- och yrkesvägledning för att skapa en samsyn och en gemensam förståelse kring yrkesvägar och studiemöjligheter. För att tillgängliggöra informationen bjöds tolkar in. Annan förstärkt studie- och yrkesvägledning har också erbjudits, både i grupp och enskilt.

Under en kommuns yrkesmessa deltog en rad studiehandledare för att tillgängliggöra informationen på mässan. De följde deltagarna runt, tolkade och förklarade vad olika yrken innebär och vilka studier som krävs för att bli just det som ungdomarna var intresserade av.

Utöver ordinarie studiebesök som skolor erbjuder så har besök gjorts på gymnasieprogram, rekryteringsmässor och gymnasiemässor i syfte att tillgängliggöra utbudet som finns i Värmland.

Tillgängliggörande förberedelser

För att skapa en förförståelse och känsla av sammanhang (KASAM) så arbetade projektet med förberedande undervisning inför studieresor och studiebesök. I denna förberedande undervisning förklarades syftet med besöken, såväl som olika begrepp, lämpliga basfakta och begreppsordlistor så att deltagarna lättare skulle förstå innebörden av besöken. Efter besöket gjordes uppföljande arbete för att säkerställa förståelsen.

För att skapa mer likvärda förutsättningar har deltagarna också förberetts genom separat undervisning för att senare delta med sina ordinarie klasser.

Samhällsinformation

För att deltagarna lättare ska integreras i samhället är det också viktigt att de känner till lagar och regler samt de normer och värderingar som finns i samhället. Detta arbete har skett både individuellt och i grupp. Hjälpt har erbjudits med att praktiskt lära sig privatekonomi med bl.a. en två-dagarsutbildning i *Ekonomismart*.

Arbetsmarknadskunskap

Projektet har arbetat med arbetsmarknadskunskap för att vidga synen för hur svenska utbildningssystemet och arbetsmarknaden ser ut. Syftet med arbetsmarknadskunskapen är att deltagarna i slutändan ska göra medvetna studieval utifrån personliga intressen/egenskaper och kompetens istället för norm. Projektet har arbetat både på individ- och gruppnivå med detta område genom bl.a. workshops, studiebesök, möjlighet till praktik både på arbetsplatser och praktik på yrkesprogram, inbjudna föreläsare, inköp av arbetsmarknadsutbildning mm.

Arbetsmarknadskunskap har även funnits som ett schemalagt ämne.

Informationen om ex yrken bedömdes med normkritiska ögon, kring fördelar med att vara i minoritet på arbetsplatsen. Överlag premierades material med kvinnor i mansdominerade yrken och vise versa. Detta för att öppna upp ögonen på ungdomarna gällande framtida val.

Kortare utbildningsinsatser

För att ge deltagarna utökade kunskaper inför ett arbetsliv och större möjligheter på arbetsmarknaden erbjöds kortare utbildningsinsatser i form av inköp av licenser för webbaserat körkortsteori-program, körkortsteori, körkortspaket, kortare vård- och omsorgsutbildning, kurs i livräddning, truckutbildning för språksvaga, SSG:s säkerhetsutbildning.

Riktade insatser till unga nyanlända kvinnor

Projektet har arbetat med riktade insatser till unga nyanlända kvinnor. En av anledningarna till detta var att aktiviteter utanför skoltid inte besöktes av kvinnor i någon större omfattning. Män deltog oftare i aktiviteter utanför skoltid och i olika sociala sammanhang. För att ge nyanlända kvinnor möjligheten att delta anordnades tex. kvällar för kvinnor med olika teman samt prova-på aktiviteter för en aktiv fritid.

”Att faktiskt tvinga flickor att delta i könsintegrerad idrottsundervisning kan vi göra med hänvisning till läroplanen utan att flickorna kläms så mycket mellan olika värderingssystem. Det blir inte fråga om ett individuellt val, till skillnad ifrån om det handlar om fritidsaktiviteter”

- Projektledare

Hälsofrämjande insatser

Att delta i aktiviteter på fritiden är hälsofrämjande. Många deltagare har inga, eller få aktiviteter på fritiden eller under skolloven.

”De sista tio dagarna av lovet var jag hemma. Jag gick inte ut alls. Jag hade neddragna gardiner. Ingen kontaktade mig på telefon. Ingen kontaktade mig på messenger. Ingen knackade på min dörr. Jag är så glad över att skolan har börjat igen.”

- Deltagare

För att förbättra deltagarnas KASAM (känsla av sammanhang), öka hälsa och sammanhållning och bidra till en meningsfull fritid anordnades olika aktiviteter både individuellt och i grupp inom projektet så som studieresor, prova på idrotts- och fritidsaktiviteter, extra simundervisning, friluftsdagar mm. Syftet med aktiviteterna var att visa på en bredd av fritidsaktiviteter och skapa förutsättningar för en meningsfull fritid.

Individuellt stöd och samordning

Individuellt stöd

Projektet har erbjudit individuellt stöd och coachning. Samtalen har handlat om rådgivning, problemlösning, hopp och framtidstro, träna svenska osv. Tillgängligheten har varit en viktig faktor och det har funnits tid för samtal.

*"Vi behöver prata länge. Det tar tid att prata. Det kan vi hos dig."
- Deltagare, 18 år*

Uppföljning av låg skolnärvaro

Projektet har följt upp skolnärvaron hos de ungdomar som har haft låg närvaro. Ofta finns konkreta problem som antingen praktiskt hindrar personen från att gå till skolan, mående eller motivationsproblem. Ungdomen har erbjudits hjälp med att undanröja praktiska problem, stöd vid kontakter med skolan o.s.v.

Samverkan

Samverkansmöten mellan skola, socialtjänst, HVB och integrationskontoret har skett inom projektet. Syftet har varit att stärka det dagliga samarbetet genom gemensam planering och kortare informationsvägar. Personer från både chef- och handläggarnivå har deltagit under dessa möten. Övriga samverkanspartners har bl.a. varit Röda Korset, "Samverkan 365", Kommunernas KAA (Kommunalt aktivitetsansvar), Vuxenskolan, "After School" och samverkan med andra ESF-projekt som "Värmlands Framtid" och "Värmland Tillsammans".

Arbetet i spår 2

Arbetet i spår 2 syftar till ett strategiskt arbete med utvecklingsområden och länsövergripande samverkan. Tre områden identifierades där det fanns särskilda utmaningar och där samverkan behövde förbättras. Samverkan behövde ske inom den egna kommunen- inte bara inom skolan, och även länsövergripande. Inom de tre områdena nedan har utveckling skett genom nätverkande (lokalt och länsövergripande) och kompetenshöjande insatser såsom ex föreläsningar, studiebesök, workshops och utbildningar.

- *Övergångar:* Övergångar mellan skolformer, ex mellan grundskola-gymnasieskola, gymnasieskola-vuxenutbildning, mot arbetslivet eller övergångar mellan kommuner. Projektet har arbetat med en målgrupp som flyttar/flyttas runt mycket och hur arbetet med övergångar lyckas är avgörande för hur mottagandet blir.
- *Hälsofrämjande arbete:* Målgruppen har oftast mycket att ta igen i skolan och för att lyckas med det behöver ungdomen må bra. Det hälsofrämjande arbetet är inte enbart skolans ansvar utan vi behöver hjälpas åt för att stötta unga nyanlända. Målgruppen har inte sällan trauma med sig, kan vara isolerade på olika sätt, ensamkommande osv och vara i behov av en meningsfull fritid.
- *Arbetsmarknadskunskap och interkultur:* Arbetsmarknadskunskap prioriterades bland annat då målgruppen inte har samma kunskap och erfarenhet av svensk arbetsmarknad och svenskt utbildningssystem. Utöver den vanliga vägledningen i skolan kan nyanlända unga behöva extra kunskaper om arbetsmarknad och utbildningsvägar, s.k. förstärkt vägledning.

Interkultur har varit en viktig dimension i arbetet. Samspelet mellan våra olika kulturer och vad vi tolkar in när vi kommunicerar med varandra. Ex. att det är skillnad på att vara bilmekaniker i Afghanistan mot i Sverige vad gäller lön, trygghet, status osv. Beroende på vad vi har med oss sen tidigare har vi olika förförståelse och det måste vi ta hänsyn till i vårt arbete.

Projektets resultat, mål och indikatorer

I Värmlands Nya har 390 unga nyanlända deltagit under projekttiden, varav 140 kvinnor (36%) och 250 män (64%). Om vi till detta lägger till de unga nyanlända som inte har permanent uppehållstillstånd (PUT) eller tillfälligt uppehållstillstånd (TUT) som därför inte kunde skrivas in i projektet men som ändå kunde ta del av vissa insatser så har ett betydligt större antal nåtts genom projektet. Att andelen män är större beror delvis på att fler män kommit till Sverige som ensamkommande.

Målgruppen

Målgruppen unga nyanlända är heterogen.

”Deltagarna i projektet var ungdomar med olika bakgrund. I projektet fanns deltagare som föddes i Afghanistan, Iran, Syrien, Somalia, Eritrea. Deltagarna var hazarer, pashtuner, uzbekar, syriska araber, kurder, palestinier, tigreaner, saho, somalier.

De var ortodoxt kristna, sunnimuslimar, shiamuslimar. De var djupt troende, följde bara sin religions regler eller hade helt tagit avstånd från religion.

De hade växt upp i fattigdom, med god ekonomi, i storstäder, på landet. De hade aldrig arbetat eller arbetat för att tjäna pengar inom industri och försäljning i flera år eller hjälpt till med hushållssysslor och jordbruk sedan de var små.

Några hade gått i skolan i tolv år och några hade aldrig gått i skolan innan de kom hit. Skolan hade liknat svensk skola eller varit väldigt olik svensk skola.

De var kvinnor eller män. Hur man lever som man eller kvinna såg olika ut i de olika kulturerna, men över lag var kvinnornas rörelsefrihet mer begränsad för alla kvinnor än för alla män. Både män och kvinnor hade med sig mindre rörelsefrihet än vi har i Sverige.

En del deltagare bodde med sina familjer i Sverige, andra bodde själva. En del var del av en större grupp från samma kultur i kommunen, andra var den enda från sin kultur i kommunen.

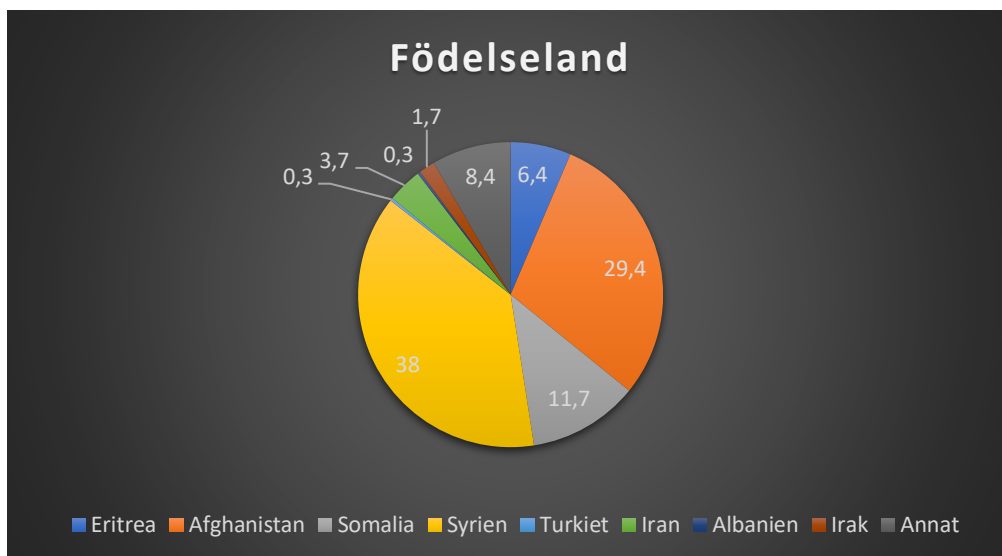
En del hade nära kontakt med familj i hemlandet, en del hade förlorat all kontakt med familjen.”

- Målgruppen beskrivet av en projektledare

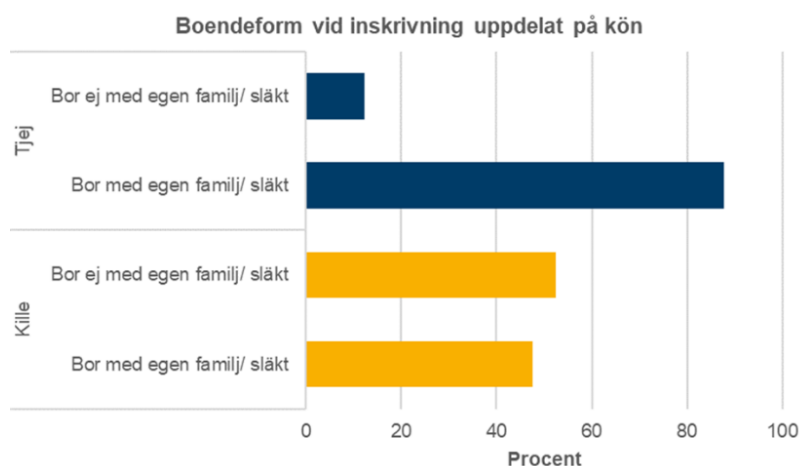
Projektet har utvärderats av två externa utvärderare, en hälsoutvärdering genom enheten för Folkhälso- och samhällsmedicin, Region Värmland och en lärande utvärdering genom Apel. I resultatet redovisas utvärderingarna. För mer information, se *"Uppföljning och utvärdering"*

Nedan följer resultat av statistik från hälsoenkäten (baseras på svar från 301 deltagare, bortfall 89 st). Deltagarnas födelse land fördelades enligt följande:

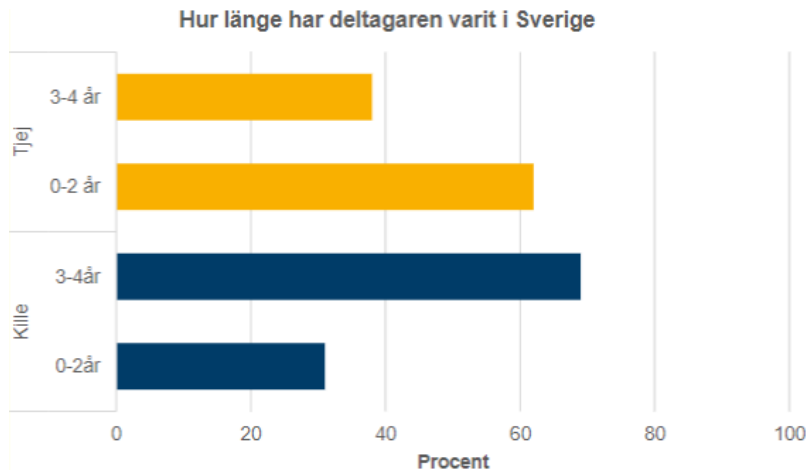
Eritrea 6,4%, Afghanistan 29,4%, Somalia 11,7%, Syrien 38%, Turkiet 0,3%, Iran 3,7%, Albanien 0,3%, Irak 1,7%, Annat 8,4%. Majoriteten av deltagarna kommer från Syrien och Afghanistan.

Boendeform vid inskrivning i projektet var *"Bor ej med egen familj/släkt"*: kvinnor drygt 10%, män drygt 50 %, *"Bor med egen familj/släkt"*: kvinnor knappt 90 %, män knappt 50 %. Som framgår av statistiken så kommer de flesta kvinnorna till Sverige tillsammans med sin familj/släkt, medan det för männen är lika vanligt att komma med familj som ensam. Det finns olika anledningar till att ungdomarna kommit till Sverige, krig, brister i mänskliga rättigheter, drömmen om ett bättre liv är några exempel.

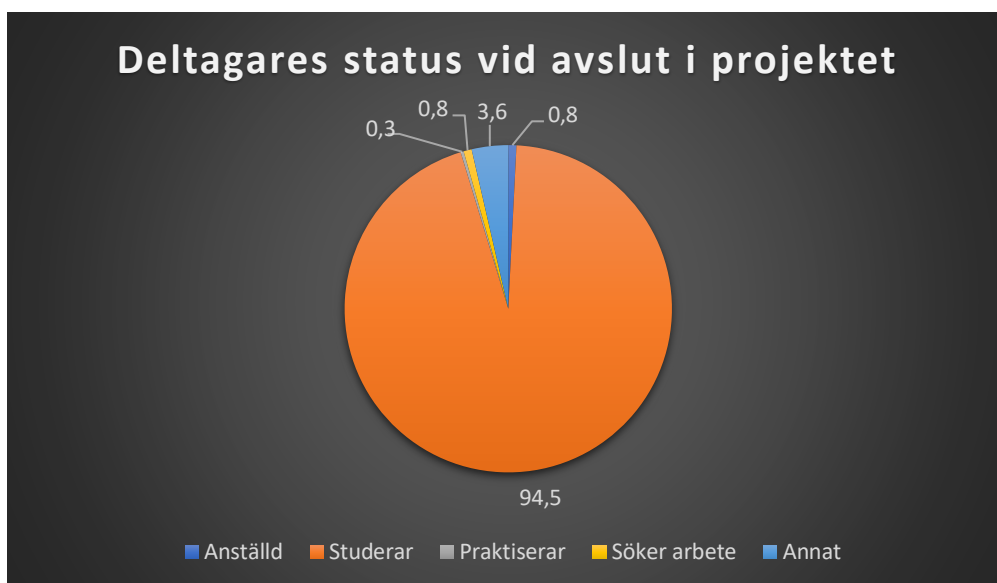
Vid inskrivning i projektet har det funnits skillnader i hur länge deltagarna har vistats i Sverige. Tid som deltagaren varit i Sverige vid inskrivning i projektet var enligt följande, "3-4 år": kvinnor knappt 40%, män 70%, "0-2 år": kvinnor drygt 60 %, män 30%. Männerna i projektet har generellt sett varit i Sverige längre tid än kvinnorna.

Projektet har uppnått det övergripande målet: "Nya metoder och arbetssätt för arbete med studiestöd, ökad måluppfyllelse och skolanknytning har utvecklats och tillämpats". Nedan följer redovisning av resultat.

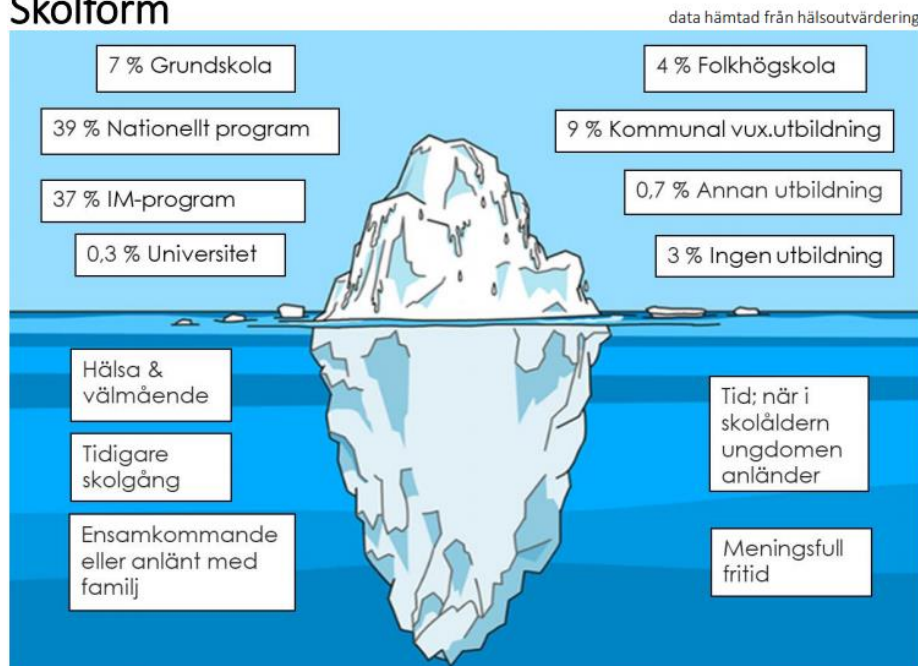
Status och studieform vid avslut

När deltagarna avslutade sin tid i projektet var majoriteten studerande (369 st, 94,5%). Resterande status vid avslut var enligt följande: Arbetar som anställd: 3 st (0,8%), praktiserar 1 st (0,3%), söker arbete 3 st (0,8%), annat 14 st (3,6%). Denna statistik har framställts genom data från Statistiska centralbyrån (SCB) där 390 deltagare redovisats.

I statistiken från hälsoenkäten valde vi också att titta på vilken skolform deltagarna avslutats mot (baseras på svar från 301 deltagare, bortfall 89 st). Studieförhållanden vid avslut var: grundskola 21 st (7%), IM-program 113 st (37%), nationellt program 117 st (39%), universitet 1 st (0,3%), folkhögskola 12 st (4%), kommunal vuxenutbildning 27 st (9%), annan utbildning 2 st (0,7) och ingen utbildning 8 st (3%). Majoriteten av deltagarna har vid avslut studerat vid IM-program (introduktionsprogram) och nationellt program.

Skolform

Det finns olika faktorer som påverkar utfallet och förutsättningarna för deltagarna att klara studierna och nå sina måluppfyllelser vilket vi försökt illustrera med ett isberg. Det som finns under ytan påverkar det som syns ovanför ytan. Hälsa och välmående är en faktor, det finns en stor otrygghet hos majoriteten då det kan handla om boendesituation, oklart var/hur resterande familj mår och befinner sig, samt ovissheten i att få stanna eller inte. Om ungdomen kommit till Sverige som ensamkommande eller anlänt tillsammans med sin familj kan också påverka studierna, samt om ungdomen upplever sig ha en meningsfull fritid. Tidigare skolgång och tid, dvs när ungdomen anländer till Sverige är också en faktor påverkar möjligheten att klara av skolan.

Framgångsfaktorer

Framgångsfaktorerna i projektet Värmlands Nya har till stor del bestått av insatser som varit kompensatoriska utifrån målet att skapa likvärdiga förutsättningar. Det kan handla om kön, språk, kultur och samhällsförståelse.

Utifrån arbetet i projektet Värmlands Nya har fem framgångsfaktorer identifierats:

FRAMGÅNGSFAKTORER

Tillgängliggörande och språkstödsinsatser
Insatser för kulturell förståelse och jämställdhet
Hälsofrämjande insatser
Individuellt stöd och samordning
Kompetenshöjande insatser till personal

Här nedan redovisas resultat utifrån dessa fem huvudrubriker/framgångsfaktorer

Resultat av tillgängliggörande och språkstödsinsatser

De tillgängliggörande insatserna, såsom **läxläsning och studiehandledning** har varit oerhört viktiga för att skapa likvärdiga förutsättningar. Det kan handla om kompensatoriska insatser utifrån vårdnadshavares möjligheter att stötta i skolarbete och behovet av mer tid och mer stöd i skolarbetet. Studiehandledningen har även haft goda effekter interkulturellt och har lett till en *ökad förståelse*.

”Inte bara ett tillfälle att stötta och hjälpa till med språkliga svårigheter, det är också ett bra tillfälle att tolka kulturella skillnader, jämföra olika kulturer med varandra, samt vara ett stöd för praktiska svårigheter eleverna kan hamna i.”
- Projektledare

”Läxhjälpen har varit ovärderlig för många av våra deltagare då de har haft svårt att finna studiero hemma, på grund av stora familjer, föräldrar som inte kunnat vara behjälpliga eller i vissa fall avsaknad av föräldrar.”
– Projektledare

”Jag var i 8:an när XX började hjälpa mig och då hade jag många ämnen från 7:an som jag inte hade färdigt med /.../ på ett år hade vi 7:an och 9:an samtidigt. Nu har jag godkänt i alla ämnen och kom in här i gymnasiet”
- Deltagare, 17 år

Projektet har också arbetat med **språkträning i samtalsform** som ägt rum både i skolan och på fritiden. Detta har också gett deltagarna fler tillfällen och mer tid att öva på språket. Den särskilda insatsen där nyanlända kvinnor i projektet fick samtala i grupp med kvinnor som var etablerade i arbetsliv och på orten resulterade i ett *ökat nätverk och nya kunskaper om olika yrken*. Ett annat resultat var det interkulturella erfarenhetsutbyte som alla inblandade fick.

En annan insats var **språkträning genom film**, där det viktigaste resultatet var inte filmerna i sig, utan själva arbetsprocessen. Deltagarna utvecklade sitt ordförråd samtidigt som de fick perspektiv på sig själva och sina upplevelser. Därmed kunde de *stärka sin självtillit och sin känsla av sammanhang (KASAM)*.

”Jag tror att det är bra att man filmar och vågar. Du vågar att vad du vill säga och vad du vill skriva. Jag tror att det är bra. Det hjälper oss mycket.”
- Deltagare, 18 år

Resultatet av de tillgängliggörande insatserna stärks också genom **hälsoutvärderingen** som sammanfattar:

- Studiestöd på eget språk är viktigt för att kunna utvecklas i den takt personen vill och förmår.
- Skoltrivsel och lyckade skolprestationer har ett nära och ömsesidigt samband med hälsa. Lyckad skolgång – stark skyddsfaktor.
- Projektet har tillgängliggjort fler mötesplatser och sammanhang utanför skolan genom att erbjuda läsläsningsstöd, gemensamma friskvårdsaktiviteter och särskilda lokaler.

Resultat av insatser för interkulturell förståelse och jämställdhet

Information kring **studie- och yrkesvägledning** har varit givande för såväl unga nyanlända som vårdnadshavare. Frågor kunde bemötas och diskuteras och det interkulturella arbetssättet har ökat förståelsen. Vårdnadshavarna har fått *större kännedom* om de studie- och yrkesvägar som är möjliga i Sverige.

”Vad kostar det att gå på gymnasiet?”
- Vårdnadshavare

Deltagarna upplever att de har fått *ökad kunskap om arbetslivet och studievägar*. De upplever också att de har blivit *tryggare i studie- och yrkesval*.

”...och jag från början inte visste vilken linje jag skulle läsa och vilket program jag skulle sikta på. Vi satt med varandra och diskuterade vad det finns för möjligheter och vilket program och jag har fått jättemycket hjälp med läxor också.”
-Deltagare 21 år

Den schemalagda undervisningen i arbetsmarknadskunskap har varit en framgångsfaktor och nått ett stort antal deltagare. Detta arbetssätt har möjliggjort att unga nyanlända som inte har kunnat skrivas in i projektet p.g.a. asyl också kunnat ta del av insatsen. Att visa på likheter och skillnader i diverse utbildningar och yrken genom ett interkulturellt arbetssätt har gjort att deltagarna och personal har lärt av varandra och ökat förståelsen.

”Jag lär mig många saker. Tiden viktig i Sverige. Kolla i ögon. Många saker som är viktig för att få jobb. Det är inte samma Afghanistan”
- Deltagare 18 år.

Den arbetsplatsförlagda praktiken har resulterat i att deltagarna fått ett *nätverk, tränat svenska, sett en arbetsplats och fått inblick i yrken*. För de deltagare som inte sedan tidigare har arbetslivserfarenhet och inte uppnått en viss språknivå blir det ofta tufft på en praktikplats. Det krävs att arbetsplatsen har förståelse för deltagarna, deras behov och att de är flexibla att möta deltagarna utifrån deras behov. Praktik på yrkesprogram har också provats med goda resultat. Insatsen ökade såväl deltagarnas närvaro som studiemotivation.

”Fått lära oss många nya saker. Byta däck, svetsa, köra truck, byta bromsar. Fordon är roligaste lektionen. Lektionerna har fått mig veta jag vill arbeta som bilmekaniker.”
- Deltagare, 19 år

Att ha **förberedande undervisning** har skapat KASAM för deltagarna. Nya ord och begrepp har kunnat läras in och en förförståelse och igenkänning skapades. Detta medförde begriplighet och hanterbarhet när sedan besöken, aktiviteterna genomfördes.

Att ha fått stöttning i kontakter med **myndigheter** och **samhällsinformation** har resulterat i att deltagarna har avlastats i stress och oro, och möjliggjort att kunna *fokusera mer på sina studier och blivit mer samhällsorienterade*. Av hälsoenkäten framgår att andelen deltagare som uppger att de har svårt att koncentrera sig minskar under projektets gång.

De **riktade insatserna till unga kvinnor** har medfört att kvinnorna deltagit i aktiviteter på fritiden, vilket de inte gjorde i lika stor utsträckning när aktiviteter erbjöds gemensamt för

både män och kvinnor. Att få prova aktiviteter själva i mindre grupper har ökat kvinnornas självförtroende att utöva aktiviteten, samt skapat förutsättningar och sänkt trösklarna för kvinnorna att delta i aktiviteter tillsammans med män. Ett exempel på detta är att fler kvinnor började träna på gym tillsammans med andra på fritiden.

Resultaten för interkulturell förståelse och jämställdhet stärks också genom **hälsoutvärderingen** som sammanfattar:

- Ökade möjligheter att orientera sig, vetskap om valmöjligheter och vad som krävs - ger ökad känsla av sammanhang (KASAM).
- Att få prova en aktivitet i ett tryggt (projekt)sammanhang, kan öka möjligheten att delta i aktiviteten i ett annat sammanhang. Trösklarna blir lägre, vilket kan leda till ökad förståelse för och känsla av inkludering i det svenska samhället. Möjliggör även kontaktytor med svenska ungdomar.

Resultat av hälsofrämjande insatser

Inom projektet har deltagarna fått ta del av olika hälsofrämjande insatser. Resultaten av dessa insatser var att personal upplevde deltagarna som **piggare och mer positiva**. Även **sammanhållningen** i klassen blev bättre. De som deltog på fysisk aktivitet, hade oftast en **högre närvaro** i skolan också.

*”Hela klassen känns som en familj. Så var det inte i skolan i Syrien”
- Deltagare, 19 år.*

Deltagarna gavs förutsättningar att upptäcka nya träningsformer och flera har börjat träna på fritiden efter projektet. Detta är mycket positivt då en meningsfull fritid stärker deltagarnas hälsa och deras känsla av sammanhang (KASAM).

*”Jag kunde inte sova på natten. Jag hade mycket oro. I mitt hemland fanns det tabletter för sova. Jag frågade dig (projektledaren) om det fanns tabletter för sova. Du sa att jag ska träna på gymmet. Nu jag tränar nästan varje dag är kroppen lugn på natten och jag sover utan tabletter. Och jag får en stark kropp också.”
- Deltagare, 19 år*

I de hälsofrämjande aktiviteterna har också andra aktiviteter för **meningsfull fritid** genomförts. Andra fritidsaktiviteter, kulturella aktiviteter och studieresor har vidgat deltagarnas perspektiv och varit KASAM-stärkande (känsla av sammanhang). Tex. har

deltagare efter att ha fått uppleva friluftsliv och skog senare gått ut i naturen själva och tagit med sina familjemedlemmar.

Projektet har genom **hälsoutvärderingen** följt deltagande kvinnors och mäns hälsoutveckling. Deltagande män har vid ingången i projektet skattat sin hälsa lägre än kvinnor som skattar sin hälsa som god. Över tid ökar männens hälsa, medan kvinnornas minskar. Vad detta beror på har vi inget klart svar kring, men vid samtal med unga nyanlända och personal som möter dem framkommer att pressen på männen, som ofta kommer som ensamkommande, upplevs lätta över tid. Pressen kan handla om att snabbt klara studierna och komma ut i arbete för att kunna försörja familj och släkt. Kvinnorna, som ofta kommer med familj, har däremot mindre press inledningsvis, men ställs över tid mellan olika kulturella förväntningar avseende framtid och arbete och upplevs ha större svårigheter att hantera de två parallella normsystem de befinner sig i. Projektet har aktivt arbetat med kunskap om rättigheter och möjligheter för både män och kvinnor och detta upplevs ibland krocka med kulturella förutsättningar/möjligheter. Både deltagande män och kvinnor bekräftar känslor av att framtiden avseende arbete och familj redan är bestämd av familj/släkt.

”Man vet inte vad man ska välja. Man är liksom mittemellan”.
- Deltagare

En annan reflektion som gjorts kring hälsoenkäterna är att deltagarna har svarat i genomsnitt positivt på frågorna. Personal som möter de unga upplever dock inte denna positivitet. Det finns tankar om att de positiva svaren kring hälsan beror på olika faktorer, till exempel oro att avslöja psykisk ohälsa och kulturell tacksamhet/artighet.

Resultaten för hälsofrämjande insatser stärks också genom **hälsoutvärderingen** som sammanfattar:

- Fysisk aktivitet är en viktig bestämningsfaktor för hälsa och har stor betydelse för skolprestationer och kognitiv funktion.
- Socialt eller kulturellt inriktade aktiviteter, är av stor betydelse för såväl personlig utveckling som utveckling av olika slags kompetenser.
- Skolan är en odiskutabel arena. Aktiviteter kopplade till skoldagen kan vara lättare att delta i, särskilt för kvinnor.

Resultat av individuellt stöd och samordning

En viktig framgångsfaktor har varit att det funnits en person som har haft tid och möjlighet att **möta och stötta deltagarna individuellt**. Tillgängligheten har också varit en viktig faktor.

”Det jag säger hos dig kan jag inte säga hemma. Till min mamma eller mina kompisar. De skulle säga att jag tänkte fel. Men jag tänker så och jag tror att jag säger rätt.”

- Deltagare, 18 år

Deltagarna har, med tanke på bakgrund, ofta behövt kämpa extra mycket för att ta sig över hinder både i skolan och livet. De har ansträngt sig och i högsta grad varit aktiva i sin resa mot framtida mål. Projektet har fungerat som ett bollplank, som ett vägledande stöd, bidragit med och tillgängliggjort relevant information och pushat deltagarna att fortsätta.

”Söka CSN. Körkort. CV. Andra myndighetskontakter. Söka skolor. Sommarjobb. Man kan göra allt på samma ställe. Vi som är barn och ensamkommande och nya i Sverige är dåliga på språket och vågar inte alltid prata men här behöver man inte vara rädd utan kan bara prata och lösa problem.”

- Deltagare 19 år.

En stor framgångsfaktor har varit att projektet kunnat ge deltagarna den extra tiden som behövts.

”Dagens samhälle är i hög grad organiserat i ”stuprör” och specialiseringar - med liten hänsyn till hela människan, som ofta har behov som sträcker sig över flera ansvars-/verksamhetsområden. För unga, liksom deltagarna i Värmlands Nya, finns behov av funktioner som utgör kittet mellan dessa aktörer, arenor och ansvarsområden, och som kan bemöta olika slags frågeställningar och lotsa till rätt instans.”

- Hämtat från hälsoutvärderingen

I det individuella stödet har projektpersonal också arbetat med **uppföljning av skolnärvaro**. Dessa insatser har resulterat i ökad skolnärvaro. Deltagare upplever att ”någon bryr sig” och de vet till vem de kan vända sig för att få stöd. Uppföljningen har medfört att bakomliggande orsaker till frånvaro upptäckts som deltagarna kunnat få stöd i. Detta arbete har stärkt samarbetet runt deltagaren både i skolan, på boendet eller i hemmet. Metoden är relativt tidskrävande och förutsätter tät kontakt.

Samverkansmöten har också varit en framgångsfaktor. Samarbetet har stärkts där gemensam planering och kortare informationsvägar gynnat alla parter. För deltagare har detta gett en större trygghet, tydlighet och färre missuppfattningar.

”Värmlands Nya har varit till stor hjälp som en slags samordnare mellan skola, hem, migrationsverket och de kommunala tjänsterna i kommunen.”
-Lärare på Forsbroskolans språkintruktionsprogram

Resultaten för individuellt stöd och samordning stärks också genom **hälsoutvärderingen** som sammanfattar:

- Lokala projektpersoner har varit ett tillgängligt socialt stöd i skolan.
- Ungdomarna kan fokusera på sin skolgång i större grad.
- Skolans pedagogiska personal avlastas en del av det sociala ansvaret, så att mer tid kan ägnas åt det pedagogiska uppdraget.
- Tillitsfulla relationer skapar möjlighet att diskutera hur det är att leva i Sverige och hjälper till att hantera de två parallella normsystemen ungdomarna befinner sig i. Kan ha stor betydelse för ungdomarnas känsla av sammanhang (KASAM).
- Genom en lättillgänglig och förtrolig kontakt med lokala projektpersoner men också andra stödfunktioner, kan ungdomar med dåligt mående fångas upp tidigt och länkas till rätt stöd.

Resultat av kompetenshöjande insatser till personal

Tre utvecklingsområden identifierades i arbetet i spår 2: övergångar, hälsofrämjande arbete, samt arbetsmarknadskunskap och interkultur. Målet för detta arbete var att projektet skulle bidra till ökad kompetens, samverkan och samsyn inom dessa tre områden.

Nedan följer en redovisning av resultat av detta arbete:

✓ Ökad kompetens

Utifrån sakkätverkens arbete och behov som identifierades så har olika länsövergripande föreläsningar och fortbildningsinsatser genomförts. Kompetenshöjande insatser till personal har erbjudits för att ge dem bättre förutsättningar att möta målgruppen och ge dem fler verktyg i arbetet. Sammanlagt har över 700 personer deltagit. Föreläsningarna har bl.a. omfattat nedanstående områden:

- Asylprocessen
- Interkultur
- Suicidprevention, verktyg och migration
- Nyanlända och vägledning
- Mångfald och integration
- MI- motiverande intervju
- Klansamhälle och heder
- Psykisk ohälsa

- Studiebesök inom Arbetsmarknad- och samhällsorientering
- Normkritik
- Utbildning och producerande av material till "KännDigSjäl"

"Arbetsmarknadskunskap i skolan och studiebesöket i Eskilstuna vid AMO har varit betydelsefullt. Material med lektionsupplägg från studiebesöket används nu i undervisningen."
- Deltagare i sakköret

Föreläsningar, utbildningar, studiebesök och workshops har bidragit till *ökad kunskap och kompetens* hos personal som deltagit i insatserna.

"Nytta i verksamheterna är stor, arbetet är igång för fullt och vi har kunnat bredda vår kompetens inom flera verksamheter för de nyanlända."
- Deltagare sakköret

"Skolan arbetar hälsofrämjande med mer rörelse i vardagen, mer samtal i klassrummen och språkutvecklande arbetssätt, bättre utvecklingssamtal."
- Deltagare sakköret

Majoriteten av den stora andelen nyanlända unga kommer från samhällen där barnkonventionen inte är etablerad och där informationen om sex- och samlevnad är begränsad eller obefintlig. En låda med ett **utbildningspaket om sex- och samlevnadskunskap för nyanlända "KännDigSjäl"** har utvecklats med avstamp i barnkonventionen. Lådan ger kunskap till unga så att de förstår sina rättigheter, tankar och sin kropp. Materialet är flerspråkigt och baserat på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och innehåller praktiskt material, bildspel, och lärarhandledning. Lådan vänder sig till personal som arbetar med unga nyanlända runt om i Värmland. Till lådan ingår ett utbildningspaket som erbjudits till bl.a. pedagoger, skolsköterskor, kuratorer och annan personal som möter målgruppen.

Genom projektet har "KännDigSjäl" lådan kunnat utvecklas och spridas vidare i länet. Ca 40 lådor har fördelats ut i länet. Personal i samtliga 11 kommuner i projektet har utbildats (ca 120 st) och arbetet med lådorna är nu en implementerad del i skolornas undervisning. Ett nätverk för fortbildning och erfarenhetsutbyte kring lådan har bildats i länet som fortsätter efter projektets tid.

Från **utvärderingen** av projektet framgår att Värmlands Nya har organiserat för ett länsgemensamt lärande kring utvecklingsfrågor som är mycket angelägna. Sammantaget är det en stor satsning på kompetensutveckling som skett inom ramen för Spår 2.

✓ **Ökad samverkan, samsyn genom erfarenhetsutbyte**

Projektet har skapat ökad samverkan, samsyn genom erfarenhetsutbyte mellan och inom deltagande kommuner, något som också styrks i projektets utvärdering. Aktörer framförallt i det lokala arbetet, som tidigare inte samverkat, har träffats och skapat arenor för nödvändig samverkan utifrån målgruppens behov.

”Vårt eget nätverk i kommunen har verkligen fungerat t ex när vi utförde utbildningsinsatserna. Det blev ett nära samarbete mellan vuxenutbildning, arbetsmarknadsenheten, grundskolan, språkintrödnktion, integrationsenheten, kommunalt uppföljningsansvar m fl. Det är nära till kontakt mellan oss som varit deltagare i sagnätverken. Även på förvaltningsnivå finns större samverkan än tidigare.”
– Deltagare sagnätverk

Dock finns behov av ytterligare och fortsatt samverkan och erfarenhetsutbyte kvar.

”Behovet av erfarenhetsutbyte mellan kommunerna finns fortfarande kvar.”
- Deltagare sagnätverk

✓ **Synliggjort behov**

Projektet har aktualiserat frågor om vilka resurser, kompetenser etc. som behöver finnas i skolan för att nyanlända ungdomar ska få ett effektivt stöd och lärarna samtidigt ska få vara lärare, och bli avlastade en del moment i förhållande till målgruppen. Denna fråga behöver diskuteras på strategisk nivå i varje kommun för att kunna finna lösningar och samla resurser ”på tvären” över politikområden och förvaltningar.

”Hinder/problem har kommit upp till ytan och arbete med förändringar har inletts”
- Deltagare sagnätverk

✓ **Frågor har lyfts vidare i befintliga nätverk.**

Samordnare för övergångar finns i alla kommuner avseende grund- och gymnasieskola och involverar nu även nyanlända. Kring övergångar från gymnasiet till

vuxenutbildning saknas samordning, men frågan har lyfts och strateg vid Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen i Karlstad har fått uppdrag att se över det.

Övriga nätverk som identifierats där frågor kan lyftas har varit ex NUBAS (Nätverk kring unga i behov av stöd). NUBAS är ett nätverk för personal som träffas regelbundet och syftar till erfarenhetsutbyte, informationsdelning och att skapa kontaktytor för möjlighet till samverkan.

”Jag kommer att ingå i en utbildning på Gymnasieförvaltningen i Karlstad för övergångssamordnare i Värmland mellan grundskola och gymnasiet utifrån Allmänna råd, Skolverket. Detta gäller även nyanlända. Nu görs det något gemensamt.”

– Deltagare saknätverk

Sammanfattande resultat

Projektets insatser och de framgångsfaktorer som identifierats har sammanfattningsvis resulterat i ökad KASAM (känsla av sammanhang) för deltagande unga, vilket synliggörs bl.a. genom:

- Deltagande kvinnor och mäns ökade kunskaper om studier och arbetsliv har skapat förutsättningar för individuellt medvetna studie- och yrkesval.
- Ökad fysisk och psykisk hälsa, avlastar stress, oro och gör det möjligt att fokusera mer på skolgången.
- Synliggjort vikten av och skapat förutsättningar för en meningsfull fritid och därmed ökad tillgång till sociala sammanhang.
- Ökad kunskap om samhället och dess olika funktioner skapar ökade och förtydligade handlingsmöjligheter och därmed en känsla av hanterbarhet.

Projektet har externt utvärderats via konsultföretaget Apel AB. Av den lärande utvärderingen från Apel framgår att projektet har haft **goda resultat på individnivå** och fungerat **metodutvecklande**. Genom projektet har deltagarna fått ett stort stöd, vilket **bidragit till en mer fungerande skolgång** och som **ger möjlighet att komma vidare i studier och mot arbete**. Stödet, i olika former, har för många varit av mycket stor betydelse och gjort att **deltagare mår bättre, finner motivation**, och fått en **ökad samhällsförståelse** på vägen mot ett arbetsliv i Sverige.

Värmlands Nya har i någon mening varit ett skolprojekt, men projektet har utspelat sig i brytpunkten mellan skola, socialtjänst, arbetsmarknadsenhet, andra myndigheter, boenden, civilsamhället m.m. Deltagarnas behov är så stora att det har varit fullt möjligt och legitimt att arbeta med olika tyngdpunkter. Att förbättra möjligheterna för nyanlända unga är inte ett arbete skolan ensamt kan utföra. Det behövs ett nätverk med insatser från olika håll. Ett nätverk som består av fler samhällsaktörer som samverkar i frågor som rör hela ungdomarnas situation.

Av hälsointervjuerna framgår att deltagarnas framtidsplaner framstår i huvudsak som realistiska, och de flesta har utarbetat en väg för att nå dem. Det finns goda skäl att tro att de studievägledande insatserna i projektet **har hjälpt deltagarna att orientera sig**. Att ha vetskap om sina valmöjligheter, och vad som krävs för att vissa val ska vara möjliga att göra, **ökar såväl begriplighet som meningsfullhet**.

Det sammanfattande resultatet av hälsoutvärderingen är att projektinsatserna sammantaget – tack vare sin **helhetssyn** på individen och anpassning till individuella behov - ger **ökade och förtydligade handlingsmöjligheter** för deltagarna, hjälper till att **sänka olika slags trösklar** i såväl skolan som privatlivet, samt ger **ökad tillgång till sociala sammanhang**. Därigenom bidrar projektet till en **stärkt känsla av sammanhang**. Projektet har bidragit till potential till förbättrad folkhälsa eftersom det kan minska hälsogapet mellan olika grupper.

Kommunikation, spridning och påverkansarbete

Information om projektet, framgångsfaktorer och resultat har spridits på många olika sätt:

I chefsled och till politiker via central och lokala styrgrupper, arbetsgrupper, nätverk m.m. För spridning till allmänhet har projektet använt bl.a. Värmlands projektparaply hemsida (www.varmlandsprojektparaply.se), kommunernas hemsidor, och media. Filmer som producerades av deltagare har visats upp i olika sammanhang och uppmärksammats via media. Vi har också informerat om projektet inom olika verksamheter och på konferenser.

Vid projektets avslutskonferens deltog närmare 90 personer, däribland chefer och personal inom kommunernas skolförvaltning, arbetsmarknadsförvaltning, socialförvaltning samt Region Värmland. Projektmedarbetare från övriga projekt inom Värmlands projektparaply deltog också.

Styrgruppernas betydelse för spridning

Projektresultatet förs vidare till såväl central som lokala styrgrupper, projektägare och projektledare i respektive lokalt delprojekt samt till samverkande aktörer. Förhoppningen är att projektägare sprider resultaten till beslutsfattare i sina kommuner och att samverkande aktörers beslutsfattare också nås av resultatet. Styrgruppernas medlemmar bär ett stort ansvar för att se till att information når ut i respektive organisation.

Arbetet i central styrgrupp

Representationen av medlemmar i styrgruppen har haft relativt god spridning med chefsrepresentanter från några av länets kommuner vid skola, arbetsmarknadsenheter och socialtjänst. Utöver detta har representation funnits från Arbetsförmedling, Region Värmland, Samordningsförbunden i Värmland samt Försäkringskassan.

I styrgruppen har medlemmarna tagit del av projektets resultat, diskuterat dilemman och tagit viktiga beslut om projektets riktning. Styrgruppsmedlemmarna har även haft som uppgift att ta med frågor tillbaka till de egna organisationerna, och sprida kunskap från projektet.

Samma styrgrupp ansvarar för flera länsövergripande projekt som ligger under Värmlands projektparaply vilket varit en styrka. Projekten tangerar varandra då de alla fokuserar på att få personer tillbaka till skola, arbete eller studier och ger på så vis en bättre helhetsbild över utanförskapet i Värmland. Styrgruppen bidrar till att dela kunskap över både projekt- och kommungränser.

Arbetet i lokala styrgrupper

Hur arbetet i de lokala styrgrupperna fungerat har varierat i de delprojekten under projekttiden. I respektive delprojekts/kommuns egna slutrapporter går det att läsa mer om hur arbetet fungerat i respektive kommun. Många kommuner har brottats med omsättning av personal och även avseende representanter i styrgruppen. I flera fall har också omorganisationer och nya uppdrag gjort att arbetet stannat upp och fått börja om från början.

”I de lokala styrgrupperna är det viktigt att det sitter personer med beslutanderätt”

- Medlem central styrgrupp

”En annan fördel i projektet Värmlands nya var att flera ur styrgruppen var med under analysfasen, åtminstone initialt, vilket skapade bra förutsättningar och förståelse för projektets plan och mål från början.”

- Projektledare

Arbetet i projektkontoret/Värmlands projektparaply

Kommunikations- och spridningsarbete har också gjorts via det samordnande projektkontoret. Projektkontoret har haft en samordnande funktion avseende styrning och redovisning av projektet för att se till att respektive delprojekt arbetar mot uppsatta mål, redovisar enligt ESF-rådets krav och att upphandling skett i enlighet med LOU (lag om offentlig upphandling). Projektkontoret har samordnat uppföljning och utvärdering av projektet samt projektgemensamma aktiviteter såsom projektledarträffar, erfarenhetsutbyte, fortbildningsinsatser och studiebesök.

I utvärderingen av projektkontoret framkommer att stödet från projektkontoret varit bra och tillgängligt. Projektkontoret har stöttat i hur delprojekten ska upprätta planer och strukturera projektarbetet utifrån själva processen. Delprojekten har kunnat fokusera på att arbeta på lokal nivå, medan projektkontoret stått för att driva, samordna, administrera och vara bollplank på central nivå.

”Tidigt i projektet tyckte vi att det kunde ha varit till hjälp om de hade haft mer kunskap om själva målgruppen, men när tiden gick insåg vi att det var feltänkt. Projektteamet behövde arbeta sig in i förståelse för målgruppen i ljuset av den lokala verkligheten och det är precis det som projektkoordinatorerna bidrar med som vi faktiskt behöver för att klara av projektet rent tekniskt. Resten är projektteamets roll och ansvar.”

- Projektledare

Uppföljning och utvärdering

Projektet har utvärderats och följts upp av externa utvärderare från Apel samt folkhälsostrateger från Region Värmland.

Utvärdering från Apel

Utvärderare från Apel har följt projektet i en lärande utvärdering sedan hösten 2017.

Utvärderingen i sin helhet kan läsas i **Värmlands Nya Bilaga 1: "Slutrapport från lärande utvärdering Värmlands Nya**. Utvärderingen har huvudsakligen skett med följande metoder:

- Kontinuerlig dialog med projektkontoret och lokala projektledare
- Intervjuer, enskilt och i grupp, med projektledare, projektägare, deltagare m.fl.
- Besök hos de lokala delprojekten
- Enkäter
- Dokumentstudier
- Medverkan på träffar med projektledare, arbetsmöten, workshops, styrgruppsmöten
- Processtöd i skrivande

Region Värmlands hälsoutvärdering

Projektet har utvärderats av enheten för Folkhälso- och samhällsmedicin, Region Värmland.

Utvärderingen mäter hur deltagande unga mår i början av projektet och om det under projektets gång sker en förflyttning mot bättre upplevd hälsa. Underlaget till rapporten baseras på två datakällor. Den ena är en hälsoenkät med kvantitativa data och den andra en kvalitativ del i form av intervjuer med deltagare från de olika projektkommunerna.

Hälsoenkäten utvecklades utifrån frågor från elevhälsoenkäten ELSA (elevhälsodatabas i samverkan mellan Region Örebro och länets kommuner) som innehåller bland annat frågor om skola, hälsa och levnadsvanor och är anpassat till elevens ålder. ELSA-enkätens index för psykisk ohälsa är i dagsläget inte översatt till andra språk. Därför översattes hälsoenkäten genom projektet till 13 språk för att tillgängliggöra enkäten för målgruppen. Utvärderingen i sin helhet kan läsas i **Värmlands Nya Bilaga 2: "Uppföljning av projektdeltagarnas hälsa och hälsoutveckling i ESF-projektet Värmlands Nya"**, **Värmlands Nya Bilaga 2.2: "Sammanfattande reflektioner kring projektdeltagarnas hälsa och hälsoutveckling i ESF-projektet Värmlands Nya-kvalitativ och kvantitativ uppföljning"**, **Värmlands Nya Bilaga 2.3: "Sammanställning av hälsoenkät bland deltagare i ESF-projektet Värmlands Nya"**, samt **Värmlands Nya Bilaga 4: "Hälsoenkät och bakgrundsdata"**.

Användande av resultat/Implementering

Många kommuner väljer att implementera framgångsrika delar i befintlig organisation. Detta har skett på flera olika sätt. I en kommun lades introduktionsprogrammet ner (politiskt beslut) pga. sjunkande elevantal vilket gjorde att implementeringen av arbets- och förhållningssätt från projektet inte kunde implementeras i den verksamheten. Kommunen valde då att ta framgångsfaktorerna från projektet med till kvarvarande del av skolan, dvs SFI och Grundvux/Komvux som också matchar väl med projektets arbetsätt och metoder.

Vissa exempel på hur implementering gjorts tas upp nedan, resterande kan läsas mer om i de lokala slutrapporterna som publiceras på www.varmlandsprojektparaply.se.

Projektet har varit med och utformat rutiner kring **uppföljning av skolnärvaro** i flera kommuner. I dagsläget är det oklart hur implementeringen kommer att se ut men vi vet att arbetet kommer att fortsätta i minst en kommun efter projektets slut.

Att ha en resurs som arbetar som **mentor/coach** för deltagarna på IM-programmet är ett viktigt verktyg för närvaro, KASAM och måluppfyllelse för unga nyanlända. Detta arbete har implementerats i en kommun där arbetet kommer att fortsätta.

Från studiebesök som gjorts har material använts och gett inspiration till utvecklandet av ett "SO-special"-koncept som består av **arbetsmarknadskunskap och samhällsorienterade ämnen**. Användandet av material och arbetsätt har implementerats i två kommuner.

I en kommun diskuteras om arbetet med **schemalagd arbetsmarknadskunskap, hälsofrämjande, KASAM-stärkande aktiviteter** kan fortsätta, men beslut i frågan är inte taget i dagsläget. Planen är att elevhälsan håller i arbetet som läggs upp i tvåveckorsblock. Arbetet ska innefatta exempelvis arbetsmarknadskunskap med studie- och yrkesvägledare, sex- och samlevnad med skolsköterska, hälsa/välmående med kurator och studieteknik med specialpedagog.

Utbildningen i "**KännDigSjälv**"lådan och dess material är ett utbildningskoncept som kommer att fortsätta användas och nätverk för fortsatt arbete har bildats. Detta arbete har implementerats i elva kommuner.

Språkguider är numer en del av yrkesmässans organisation och är implementerat i en kommun.

Informationsträffar kring studie- och yrkesvägledning kommer fortsättningsvis att organiseras av SYV-samordnare och har implementerats i en kommun.

Aktiviteten med **språkträning i samtalsform** kommer att fortsätta i Studieförbundet Vuxenskolans verksamhet och har implementerats i en kommun. Detsamma gäller även arbetet med grupper för kvinnor som kommer att fortsätta i en annan kommun.

I en kommun kommer **samverkansmöten** att fortsätta där olika aktörer som arbetar med unga nyanlända regelbundet träffas. I en annan kommun finns nu en implementerad samverkan mellan Barn- och utbildningsnämnden och socialtjänst. Den samverkan som på många ställen

byggts upp med HVB-boenden fortsätter tyvärr inte pga. av att HVB-boenden tvingats lägga ner då mottagandet minskat.

Förstärkt läsläsning och studiestöd kommer att fortsätta i två kommuner

Den kommun som anordnade **aktiviteter i grupp efter skoltid**, "After School" kommer att fortsätta detta arbete tillsammans med Röda Korset i Vuxenskolans lokaler.

Förstärkt studievägledning och tillgängliggörande förberedelser kommer att fortsätta och har implementerats i en kommun.

Behov av fortsatt utvecklingsarbete

Vi kan se att det finns ett behov av att **vidareutveckla arbetet med "KännDigSjälv"** lådan i andra skolformer ex vuxenutbildningen och särskolan samt i instanser ex vårdcentral som möter utrikesfödda vuxna osv.

Att låta deltagare **praktisera på yrkesprogrammen** var en lyckad satsning med ett bra resultat. Dock uppstod organisatoriska hinder som försvårade möjligheten till denna aktivitet. Det är svårt att få till en bestående modell kring detta då mycket är beroende av yttre faktorer som antal sökande till programmen och utrymme i lärares tjänster osv. Här ser vi ett behov av att vidareutveckla idén på organisatorisk nivå.

Ansvarstagandet mellan skola, myndigheter och andra samhällsaktörer **behöver följa en röd tråd**. Annars skapas en förvirring för skolan och ungdomarna. Att förbättra möjligheterna för nyanlända unga är inte ett arbete skolan ensamt kan utföra. **Det behövs ett nätverk** med insatser från olika håll. Ett nätverk som består av **fler samhällsaktörer som samverkar** i frågor som rör hela ungdomarnas situation. Arbetet med nyanlända unga blir idag oförutsägbart eftersom myndighetsbeslut kan få konsekvenser som skapar oro. Beslut som kan innebära förändring i ungdomens liv gör det svårt att upprätthålla en stabil och trygg miljö för dem.

Det behövs **fler öppna mötesplatser för nyanlända ungdomar** där de kan lära sig språket, känna sig integrerade, få ett sammanhang och lära sig "oskrivna regler", och inte bara inom idrottsföreningar. Det finns också ett behov av att ha mötesplatser och stöd riktade till nyanlända kvinnor.

Vi kan se att det finns ett behov av att **kartlägga vilket stöd** unga får när de **tar emot sin familj genom familjeåterförening**. Detta för att se till att ungdomen inte får ta ett alltför stort och övermäktigt ansvar för att integrera sin familj, tolka på möten, betala räkningar, sköta ekonomi, hämta/lämna syskon osv.

Att uppnå gymnasiebehörighet om man kommit ny till Sverige i gymnasieåldern är orimligt för de allra flesta. Många fler skulle klara det om de fick mer tid, men det är svårt att behålla motivationen så länge. Antalet unga som klarar gymnasiebehörighet minskar för varje år de går på IM, när det borde vara tvärt om. En förklaring kan vara att ungdomarna tappar motivationen. Vårt system där unga bara läser de ämnen de behöver för att bli behöriga leder till att de får färre och färre ämnen/lektioner och ofta långa håltimmar. Vilket leder till att de inte får hela skoldagar där de får träna språket, får kunskaper och tränar andra färdigheter. Gruppen behöver något annat, att något händer för dem, att de ser att de utvecklas och rör sig framåt. Ett utvecklingsområde är att **hitta en flexibel och individanpassad skolgång** för dessa ungdomar. Gärna med yrkesinriktning för de med minst skolbakgrund.

Vi kan se att det finns ett behov av **fortsatt utveckling av studie- och yrkesvägledningen** så att den löper som en tydlig röd tråd, mellan de riktade insatser som genomförs inom de olika skolformerna.

Projektet har aktualiserat frågor om vilka **resurser, kompetenser etc. som behöver finnas i skolan** för att nyanlända ungdomar ska få ett effektivt stöd och lärarna samtidigt ska få vara

lärare, och bli avlastade i en del moment i förhållande till målgruppen. Denna fråga behöver diskuteras på **strategisk nivå i varje kommun** för att kunna finna lösningar och **samla resurser "på tvären"** över politikområden och förvaltningar.

Nyanlända ungdomar är **inte en prioriterad elevgrupp** vilket leder till att det finns begränsade resurser. På grund av det **minskade mottagandet** av nyanlända unga så minskas även resurserna på skolorna och i samhället för denna grupp. Exempelvis har studiehandledarna på skolorna minskat drastiskt. Studiehandledare har en viktig roll inte bara i stöd i studierna utan också som "kulturtolk" och förebild. Det är viktigt att inte glömma bort de unga nyanlända som faktiskt är kvar i skolan och de som anländer efter hand. **Att fortfarande ha anpassningar och stöd** trots att målgruppen har minskat, att inte vara i en ordinarie klass utan något stöd osv.

Kommentarer och tips

Det är viktigt med en god förankring hos projektägare när en kommun tackar ja till att delta i ett projekt. Projektet bör också vara förankrat hos samarbetspartners i projektet. Har alla en samsyn på det arbetet som ska utvecklas? Tackar deltagande kommuner ja utifrån ett identifierat behov av utveckling?

För att minimera risken att allt arbete ligger på projektledaren och att de kunskaper och erfarenheter som införskaffas under projekttiden inte bara finns hos en person så behövs en hållbar projektorganisation byggas upp.

Det är viktigt att den lokala styrgruppens syfte är tydligt när styrgruppen tillsätts. Det behöver reflekteras kring vilka organisationer, led/beslutsnivåer och myndigheter som ska vara representerade samt hur arbetet ska läggas upp. Styrgruppen har en viktig roll och arbetet i styrgruppen ska vara prioriterat.